VOERENS BLAEDSJE

België – Belgique
PB 3790
12/3795

Nr. 73 — januari, februari, maart 2022

Heem en Natuur Voeren

Het Algemeen Belang

De Nederlandse historicus Auke van der Woud schreef in de jaren '80 van de vorige eeuw een geweldig boek dat hij als titel meegaf: *Het lege land*. In dat boek laat Van der Woud zien hoe vanaf het einde van de 18de eeuw het land 'een land' werd. Eerder waren er steden die in het land lagen en die hadden een eigen ordening maar daar buiten was de ordening lokaal en veel was niet geordend. De 19de eeuw werd de eeuw van de ordening, niet alleen in de fysieke zin als het gaat om infrastructuur, waterbeheersing, transport, posterijen enz. maar ook in abstracte zin wanneer het gaat om eigendomsrechten, kadaster, en ondernemingsstructuren. Van der Woud bouwt zijn boek op uit alle facetten die samen 'een land' vormen. Ik was zeer onder de indruk van dat boek – inmiddels heeft hij er nog vier geschreven – zodat ik Van der Woud toen een brief schreef, bleek me bij het opnieuw raadplegen van het boek. Ik was het vergeten.

Van der Woud antwoordt mij alleraardigst: 'Ik werk de laatste jaren bij vlagen aan het vervolg op *Het Lege Land* en kom daarbij de Staat tegen zoals die denk ik rond 1960, misschien 1970 nog bestond: de Staat als belichaming van het algemeen belang. Ik heb het idee dat het algemeen belang als concept sterk verzwakt is. Dat wil zeggen: het kan momenteel bijna niet meer zo geformuleerd worden als uitdrukking van een consensus.'

Van der Woud meent dat er geen algemeen belang meer bestaat maar dat er 'belangen' zijn en die strijden voortdurend om de voorrang. Een universeel en bovenpersoonlijk belang bestaat eigenlijk niet meer. Van der Woud schreef dit in 2002 en ik vind dat nu wel 'vooruitziend'. In de Coronastrijd zien we hoe we dagelijks strijden om 'welk' belang de voorrang moet krijgen en waarbij 'het individu' aanhoudend zich beroept op de 'vrijheid' en de 'autonomie'. Natuurlijk is het goed dat de burger niet klakkeloos alles volgt maar ook hier is het 'de mate waarin'. Van der Woud: 'In onze tijd is het 'algemeen belang' van ons allemaal en dus heeft iedereen het recht om het te benoemen. Er wordt nog wel geroepen om een sterke staat – zeker bij rampen – maar de burger is niet bereid daar veel eigen vrijheid of zeggenschap voor in te leveren.' Van der Woud vindt de ontwikkeling van de samenleving wel een schitterend experiment 'dat misschien ook wel heel kwetsbaar is'.

Toen ik Van der Woud schreef werkte ik bij de Rijkswaterstaat. Hij merkt nog op dat in het verleden de medewerkers van de Waterstaat van hoog tot brugwachter geüniformeerd waren ten teken van hun bovenpersoonlijke positie. Onwillekeurig ging mijn gedachten terug naar mijn grootouders op Schilberg en dat mijn opa vroeg 'is d'r facteur al gewèh'. De waardigheid van *d'r facteur* was een vanzelfsprekendheid. Maar dat zou niet lang meer duren!

Ferdinand Mertens

Beste lid van Heem en Natuur Voeren,
Mag ik u vragen het lidgeld voor 2022 over te maken op
IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB
Het lidgeld bedraagt ook nu weer minimaal **€ 15,00**.
Joep Buysen, penningmeester

598 Het Algemeen Belang
599 In memoriam Fred de Warrimont (1943-2021)
600 Raadpleeg een archief van op je computer thuis
601 Duizend tjaklijsters in Voeren: ze kwamen uit het oosten
602 Herinneringen aan dieren op de boerderij
Eerste korenwolf-wisseltrofee voor Elza Vandenabeele
603 Bescherming van Voer- en Gulpvallei vernietigd
Bivakputjes in het Veursbos als erfgoed
604 Natuurpunt-nieuws
De stille jacht
605 De presentatie van ons jaarboek
De orchideeën van de Voerstreek

Voor € 15,- ben je een jaar lang lid!

Het Voerens Blaedsje is het kwartaalbericht van **Heem en Natuur Voeren**.

Secretariaat: Ingrid Briers, De Plank 85, 3790 Sint-Martens-Voeren
secr@heemennatuurvoeren.be
https://heemennatuurvoeren.be
IBAN: BE10 7353 5203 4004 BIC: KREDBEBB

Samenstelling en eindredactie: Rik Palmans, Sint-Pieterstraat 7, 3792 Sint-Pieters-Voeren, rik@heemennatuurvoeren.be

Aan dit Blaedsje werkten mee: Liselotte Bollen, Ingrid Briers, Joep Buysen, Chris en Gudrun Coeckelbergh-Poelmans, Julien Geelen, Ferdinand Mertens, Rik Palmans, Rita Plattau, Jos Tuerlinckx.

Afgiftekantoor 3790 Voeren, Erkenningsnummer P 303632
Verantwoordelijke uitgever: Rita Plattau, Ketten 13, 3798 's-Gravenvoeren

In memoriam Fred de Warrimont (1943-2021)

Natuur is ook het werk van mensen. Zeker in een cultuurlandschap zoals het onze: het is tot stand gekomen door het moeizame werk van vele generaties landbouwers die hier eeuwenlang een bestaan hebben proberen op te bouwen. De activiteiten van de moderne mens knagen aan dat patroon. Daarom kan het alleen maar in stand worden gehouden als er ook nu nog personen zijn die het fijnmazige netwerk van bossen, graslanden, boomgaarden en andere landschapselementen blijven verzorgen.

Toen de natuurvereniging die nu Natuurpunt heet in 1996 het grootste gedeelte van het landgoed Altenbroek kon verwerven, moest ze op zoek gaan naar vrijwilligers om die taak op zich te nemen. Zo kwamen ze terecht bij Fred de Warrimont. Hij werd de eerste conservator van het natuurreservaat. Twintig jaar lang was hij het eerste aanspreekpunt en ook de man die geregeld op het terrein ging kijken of alles in orde was: de omheiningen, de koeien, … Waren er geen omgevallen bomen of vernielingen? Hij coördineerde ook de beheerwerken die nodig waren, zoals het maaien van de graslanden, het kappen van sparren en Amerikaanse vogelkers of het aanplanten van hoogstamfruitbomen. Kleine werkjes knapte hij vaak zelf op. Daarnaast nam hij de taak van gids in het reservaat op zich (zie foto) en leidde hij ook de werkgroep die regelmatig samen kwam om de gang van zaken op te volgen en Natuurpunt te adviseren bij het beheer.

De laatste jaren kwam hij minder vaak op het terrein maar hij volgde de situatie nog op de voet en liet regelmatig horen wat hij al dan niet goed vond. Zijn plotse overlijden op 6 december 2021 was dan ook voor iedereen die hem kende een schok. Met hem verdwijnt een stuk kennis van het terrein en we zullen zijn input in de toekomst zeker missen.

Niet alleen Natuurpunt maar ook Heem en Natuur Voeren verliest in Fred een geëngageerd medewerker. Zijn belangstelling ging immers ook uit naar genealogie, lokale geschiedenis en volkstaal. Hij nam in 1997 de voorzittershamer over van Luu Lieben (van wat toen nog alleen maar de Heemkring was). Toen hij die in april 2000 doorgaf aan Jaak Nijssen, noteerde die laatste in *D'r Koeënwoof*: 'We hebben Fred vooral leren waarderen om zijn breed zicht op de literatuur en op onze contacten naar buiten uit. Hij wees er ons voortdurend op dat we onze plaats moeten innemen in 'hogere' organisaties, provinciale, gewestelijke, landelijke. En anderzijds hecht hij veel waarde aan de harmonische verhoudingen onder de leden zelf. En hoe dikwijls heeft hij ons gebruik van de Nederlandse taal secuur bekeken… en verbeterd!'

Namens beide verenigingen bieden we aan Pien en hun kinderen onze innige deelneming aan.

Rik Palmans

Raadpleeg een archief van op je computer thuis

Tijdens de coronacrisis waren de regionale diensten van het Belgische **Rijksarchief** gesloten of alleen maar onder strikte voorwaarden toegankelijk. Maar het personeel is toch niet zonder werk gevallen. Ze hebben talloze documenten gedigitaliseerd en via de website online geplaatst.

In een vorig nummer van het Voerens Blaedsje (nr. 70, pagina 580) vestigde ik al eens de aandacht op de mogelijkheid om thuis op je eigen computerscherm al die oude documenten te lezen. Je moet in het begin een beetje zoeken om je weg te vinden in het online archief. Zo lijkt de informatie op de onthaalpagina (http://www.arch.be) vooral te gaan over de klassieke archieven, waar je in een leeszaal de documenten kunt raadplegen. Maar ga even onder 'Online aanbod' naar 'Zoekrobotten'. Daar zie je een verwijzing naar registreren. Het is inderdaad nodig om dat te doen – het is gratis – want anders kun je de gedigitaliseerde documenten niet op je scherm zien.

Een probleem is ook dat je dergelijke documenten niet kunt downloaden; je moet je dus behelpen met schermafdrukken als je ze nadien nog wilt bekijken. Kortom: mooi van het Rijksarchief dat ze via deze weg zoveel materiaal ter beschikking stellen, maar de manier waarop ze dat doen is zeker nog voor verbetering vatbaar.

In het hoger vermelde artikel gaf ik ook aan dat het pionierswerk vóór de digitalisering – het op microfilm overbrengen van de documenten – al enkele decennia geleden is verricht door de **Genealogical Society**, een mormoonse organisatie uit Utah. Hub Smeets ontdekte dat die hun materiaal eveneens online beschikbaar stellen. Hun systeem werkt op ongeveer dezelfde wijze: eerst een account aanmaken op https://www.familysearch.org (of inloggen als je er al een hebt) en daarna heb je toegang tot het archief. De site is vooral gericht op stamboomonderzoek; bijvoorbeeld notariële akten en verslagen van schepenbanken zijn een beetje weggestopt. Ik vond de makkelijkste manier om daar te komen: meteen naar https://www.familysearch.org/search/catalog/ [= zoeken in catalogus] gaan en daar de plaatsnaam intikken onder de vorm 'Belgium, Limburg, Moelingen'. (Dat bleek overigens niet te werken voor Teuven: dat zit klaarblijkelijk nog onder de oude indexering, toen de Voerdorpen deel uitmaakten van de provincie Luik. Dus daar moet het 'Belgium, Liège, Teuven' zijn.)

Je krijgt dan een lijst van alles wat ze hebben over de gezochte plaats. Je maakt je keuze, klikt op het camera-icoontje en dan krijg je de hele gedigitaliseerde microfilm te zien, waarna je door de afzonderlijke pagina's kunt bladeren. Op deze site zijn ze wél te downloaden.

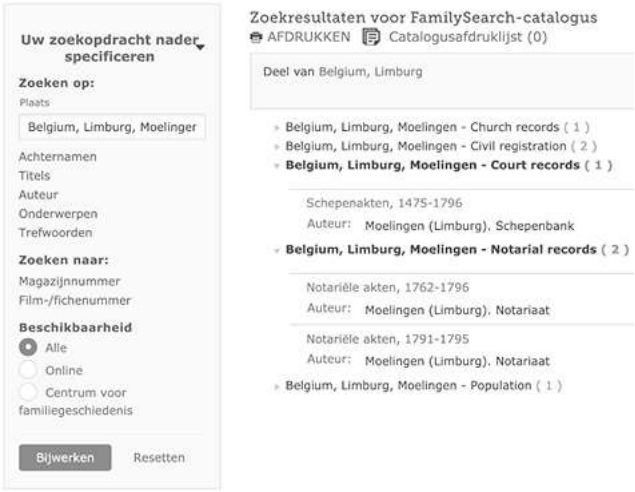

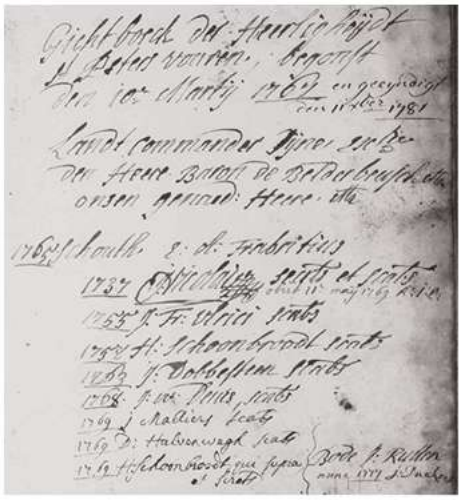

Ik ontdekte op deze site dat er van het parochieregister van Sint-Martens-Voeren van na 1779 drie versies bestaan (die allemaal bewaard worden in Hasselt). Ze eindigen niet alleen op verschillende tijdstippen, maar verschillen ook inhoudelijk. Op de site van het Rijksarchief staat een kopie waarin – zoals op het voorbeeld uit 1779 hieronder te zien is – een aantal 'details' zijn weggelaten. Zo moesten peter en meter bij een doopsel, of de trouwers en getuigen bij een huwelijk, de akte ondertekenen (met hun naam of met een kruisje als ze die niet konden schrijven). Die informatie ontbreekt in deze kopie. Ook is niet aangegeven uit welke plaats de betrokken personen kwamen. Op de familysearch-website staan echter twee registers waarin meteen na het doopsel of huwelijk alle vereiste gegevens werden genoteerd.

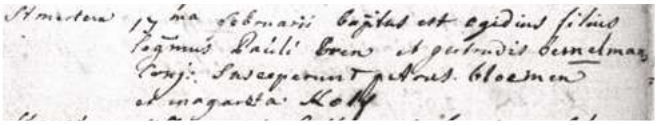

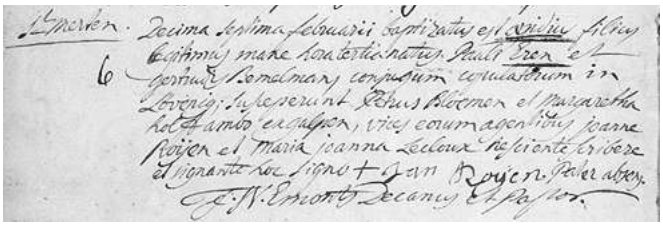

Nog een geval van twee versies: op de website van het Rijksarchief staat het register van pastoor d'Affnay (1719-1770) van 's-Gravenvoeren, in diens eigen, bijna onleesbare handschrift. Maar op de familysearch-website vind je, behalve het origineel van d'Affnay, onder nr. 8409690 een kopie, gemaakt door iemand die wél perfect leesbaar kon schrijven! Je vindt er onder nr. 8410344 ook de schriftjes van Joseph Kerff, die in de jaren '50 van vorige eeuw de parochieregisters van 's-Gravenvoeren heeft gekopieerd. De originelen daarvan bevinden zich nu in Henri-Chapelle. (Ik had het daar al eens over in het Voerens Blaedsje 65 (januari 2020), op pagina 534. Maar meer over Kerff heb ik sindsdien niet kunnen ontdekken, alleen dat hij volgens Ansay [1] van Voeren afkomstig was.)

Rik Palmans

1. **Ansay, J.**, 1971, in Heem 15: 37.

Duizend tjaklijsters in Voeren: ze kwamen uit het oosten

Met de januari-maand komt er al eens wat vrieskou, vorst en sneeuw mee; ook eind januari-begin februari 2021 was dat het geval. Resultaat: een recordaantal **kramsvogels** in Voeren, met de grootste groepen in de omgeving van de kapel Trichterbeeldje ('s-Gravenvoeren), op 25 januari 2021 meer dan 1.000 exemplaren! Dit is een fenomeen dat maar eens in de 10-15 jaar voorkomt: echt een uniek spektakel.

De volksnaam *tjaklijster* voor de kramsvogel komt van zijn roep 'tjak-tjak-tjak'. Hij is ook visueel goed te herkennen aan zijn bruine mantel, grijze stuit en kop. Meestal struinen kramsvogels in groepjes rond in een grasland of boomgaard. Bij het rondhippen of wegvliegen is de 'tjak-tjak-tjak'-roep duidelijk te horen.

Vorst/sneeuwtrek

Kramsvogels broeden in Scandinavië, West-Rusland en ook in Duitsland. Ze blijven in het najaar en de winter zo noordelijk mogelijk. Maar als dan plots zware sneeuw of vorst optreedt is het een rush op leven of dood naar het zuiden/zuidwesten. Vandaar de terminologie: vorst- of sneeuw*rushes*. Terwijl kinderen sneeuwmannen maken of schaatsen op bevroren water is het voor deze vogels een strijd op leven en dood. Bij ons is de winter toch nog iets milder dan in het noorden.

Maar toch wordt veel voedsel bij vrieskou en sneeuw onbereikbaar: regenwormen kunnen niet uit de (bevroren/besneeuwde) grond worden gehaald, en bessen en gevallen fruit raken uitgeput. Blijft de kou en vorst bij ons ook lang aanhouden, dan trekken de kramsvogels verder door naar Frankrijk en Spanje.

Maar in Voeren zijn er nog wel alternatieven voor deze lijsters… Waarom bij ons in Voeren? De kramsvogels passeren Voeren bij hun zuidwest-trek en blijven hier graag omdat ze hier veel mogelijkheden hebben om de gure winterdagen door te komen: er zijn veel rustgebieden en voldoende slaapplaatsen en er is vooral veel voedselgelegenheid: de open graslanden of weilanden en het halfopen-cultuurland bieden veel regenwormen. Bij strengere vorst of sneeuw kan overgeschakeld worden op valfruit in de boomgaarden en op overgebleven bessen van meidoorn, sleedoorn of hulst.

En… om misverstanden te vermijden: neen, ze berokkenen geen enkele schade aan de teelten, dus voor ons: 'welkom kramsvogels', wij genieten er van ☺.

Zelf een natuur/vogelwaarneming gedaan? Benieuwd of ook in januari-februari 2022 kramsvogels te zien zijn? Of wil je graag ook jouw vogelwaarnemingen delen? Dit kan op https://zuidoostlimburg.waarnemingen.be/, of specifiek voor Voeren: https://zuidoostlimburg.waarnemingen.be/gebied/view/23474.

Chris Coeckelbergh en Gudrun Poelmans
(tekst en foto's)

De bessen die 's winters aan de meidoornstruiken blijven hangen zijn een welkome voedselbron voor de kramvogels.

Herinneringen aan dieren op de boerderij

Varkens

Bij het *baggele*, het biggen werpen, was de hand van mama al eens de verlossende hand om een achterblijvende big uit het nauwe geboortekanaal af te halen.

Met een kleine tang werden de biggentanden geknipt zodat de sterkste biggen niet altijd de beste tetten aan de uier van de zeug bevochten.

Als de twee slagtanden van de dekbeer gevaarlijk lang werden en er gevaar was voor verwonding van zijn verzorgers, werden ze met een *ulebek*-tang gekort. Ik kan me nog herinneren dat op een fokprijskamp in Sint-Martens-Voeren een agressieve schuimende piétrain-fokbeer zijn eigenaar, Halders van de Schoppermerhei, en de beschermende leidplank even opzij zette en met één kopslag diens broekspijp en onderbeen openreet.

Biggen die *der sjiet*, diarree, hadden, mochten wroeten in *'ne waas*, een graszode uitgestoken uit de grasberm en de *esje oet de sjtoaf*, de houtas.

Ruim een week voordat *d'r baggekoedeler*, de biggenhandelaar Wathelet van *Volveesj* (inderdaad, de vader van de ex-minister uit Verviers) de *vazele*, de loopvarkens van circa 18 kg, kwam kopen moesten de beertjes nog gecastreerd worden. Gilette-scheermesjes hebben hier hun strepen verdiend en de hond was ook niet vegetarisch! Voor 'binnenbeertjes' – waarbij de teelballen inwendig waren gebleven – moest de veearts nog langs komen om operatief in te grijpen met mes, naald en draad.

Om te voorkomen dat de *verkeswej* omgewroet werd tot een maandlandschap, zoals het thans nog gebeurt door everzwijnen, werden de volwassen zeugen geringd met twee koperen krammen op de neus.

Leghennen

Rond 1950 hebben mijn ouders een 'moderne' houten kippenstal van Vermeulen Mill/NL laten bouwen. De monniken van Val-Dieu waren het stichtend voorbeeld. De stal werd bevolkt met een honderdtal witte leghorn-poeljen, *pöle* die geknipte snavels hadden en 'geleewiekt' waren om wegvliegen te voorkomen. Deze professionele legsters mochten, met een

beperkte buitenloop, propere eieren leggen in de legkisten, drinken uit omgedraaide emmers en graantjes pikken uit een zinken goot. Langs de opengeklapte vensters kwamen mussen de voederbak belagen. De legeieren vonden hun afzet bij de buren, enkele bakkers in de omliggende dorpen en op de markt in Aubel. Ik kan me niet herinneren hoelang de leghennen bijgedragen hebben aan de verhoging van ons BVP (Bruto Voerens Product) maar plots werd het kippenhok werkhuis en stapelruimte voor stookhout.

Vroeger werden de kippen enkel gevoederd met eigen graan en, naargelang de winter langer duurde, werden de eierdooiers week na week bleker. Van zodra ze in de lente weer van het malse gras konden pikken, begon de dooier opnieuw oranje te kleuren. Vandaag wordt dit euvel voorkomen door bijmenging van natuurlijk caroteen uit maïs, wortelen en luzerne in het kippenvoer.

Julien Geelen

Eerste korenwolf-wisseltrofee voor Elza Vandenabeele

Van medelid Paul Rutten kregen we dit beeldje van een korenwolf of hamster, de mascotte van onze vereniging. Het is een werk van Ru de Vries (1936-2018). De Vries was een veelzijdig kunstenaar; naast cartoons (voor het Limburgs Dagblad) maakte hij olieverfschilderijen, bronzen beelden en aquarellen. Een beeldengroep van hem staat bij Landgoed Sint-Gerlach, in Houthem (Valkenburg). Na zijn pensionering kwam hij in Sint-Pieters-Voeren wonen.

Paul wilde dat we het beeldje gaven aan iemand die zich verdienstelijk had gemaakt voor *D'r Koeënwoof*, ons jaarboek. Het bestuur van Heem en Natuur besloot er een wisseltrofee van te maken. Voor het komende jaar mag Elza Vandenabeele die bij haar thuis op de kast zetten. Zij schrijft al artikels voor *D'r Koeënwoof* zolang die bestaat. Zelfs in *Heem*, het tijdschrift dat tussen 1956 en 1972 verscheen (*), stonden al artikels van haar hand. Ze kreeg de prijs overhandigd bij de presentatie van ons jaarboek, op 14 november 2021 in het Dorpshuis in Teuven.

(*) Alle Heem-jaargangen zijn in pdf-formaat te vinden op onze website!

Bescherming van Voer- en Gulpvallei vernietigd

In 2018 keurde de Vlaamse regering de bescherming goed van grote delen van de valleien van de Voer en van de Gulp. Meer bepaald ging het om de steile, naar het zuiden gekeerde hellingen. Die zijn landschappelijk en als natuurgebied immers het meest waardevol. Vooral vanuit landbouwkringen werd echter de vrees geuit dat deze bescherming een normale bedrijfsvoering in de weg zou kunnen staan. De Boerenbond en enkele vennootschappen van de familie Dassen (die eigenaar zijn van een gedeelte van het beschermde gebied) vroegen aan de Raad van State de vernietiging van het besluit.

Zij kregen gelijk, op grond van de overweging dat het niet strookt met de beoordeling die het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) gemaakt had. De bescherming richtte zich onder meer op de instandhouding en zelfs uitbreiding van waardevolle graslandcomplexen, als belangrijk onderdeel van het cultuurhistorisch landschap van de Voerstreek. Maar het ANB wil juist werk maken van een uitbreiding van het bosareaal, eventueel ook ten koste van bestaande graslanden. Het plakt zelfs een cijfer op de oppervlakte die er in Voeren moet voorzien worden voor nieuwe bossen: ongeveer 156 ha.

In het project dat nu voorligt zijn de realisatie daarvan en die van nieuwe graslandhabitats niet met elkaar te verenigen, vindt de Raad van State. Maar hij zegt ook: 'Het is dan ook perfect logisch dat de concrete verzoening tussen het natuurbehoud en de erfgoedbeschermking in een later stadium aan bod kan en mag komen.'

Voor de Dienst Onroerend Erfgoed houdt dat dus in dat ze opnieuw met het ANB moet samenzitten en op een meer gedetailleerde schaal afspraken maken over waar wat precies gedaan kan worden. Terwijl het juist de bedoeling van de Vlaamse regering was een algemeen, overkoepelend beschermingsbesluit te treffen. Wellicht lag voor de Boerenbond precies daarin de reden om het aan te vechten: het kon een precedent zijn waardoor ook elders de landbouw een stuk zeggenschap verliest over de inrichting van het landschap.

De vernietiging betekent niet dat elke bescherming nu wegvalt. De natuurinspectie kan nog altijd optreden als er overtredingen zouden plaatsvinden, zoals zonder toestemming landschapselementen als hagen of bomen verwijderen. Ook op basis van de wetgeving in verband met het tegengaan van bodemerosie is optreden mogelijk. En gelukkig groeit, zeker in het licht van de klimaatverandering, de bezorgdheid bij iedereen die met landschapsgebruik te maken heeft: landbouwers, overheid, particuliere eigenaars en natuurbeschermers.

Nele Vanmaele, die als onderzoeker betrokken was bij de voorbereiding van het vernietigde beschermingsbesluit, ziet het zo: 'Hopelijk leeft de geest van de landschapsbescherming wel door en blijven de eigenaars en gebruikers het landschap koesteren.' Het Regionaal Landschap (RLHV) gaat ook door met de beheerplannen voor het betrokken gebied. Misschien blijken die wel nuttig te zijn als Voeren, samen met een aangrenzend gebied in Nederland en Wallonië, de status van landschapspark zou krijgen. Het RLHV heeft de kandidatuur daarvoor ingediend bij de Vlaamse regering.

Rik Palmans

Bivakputjes in het Veursbos als erfgoed

Het *War Heritage Institute*, onder andere bekend van het Koninklijk Legermuseum in Brussel (www.warheritage.be), beheert een netwerk van uitzonderlijke musea en militaire sites en coördineert deze onder de noemer 'Belgium, Battlefield of Europe' (BBE) (www.belgiumbattlefield.be). België is namelijk al eeuwenlang een militair kruispunt in Europa, ten gevolge van veldslagen, belegeringen en conflicten allerhande. Die hebben sporen achtergelaten, zowel in musea, in verhalen, in het landschap en op kaarten. BBE wil nu deze sporen en de geschiedenis samenbrengen.

Heem en Natuur Voeren is in dit BBE-netwerk als partner opgenomen naar aanleiding van de Amerikaanse bivakputjes in het Veursbos, die we dit jaar onder de aandacht brachten in het project 'Onder de Radar' van de provincie Limburg. Op de site van BBE wordt er nu dus ook meer bekendheid gegeven aan deze interessante Voerense WOII-locatie. We verkeren er als partner in goed gezelschap van veel forten, heemkundige verenigingen en musea.

Nu we deel uit te maken van het BBE-netwerk, komt het Amerikaanse bivak in het Veursbos vaker onder de aandacht, zodat deze site meer bescherming en waardering krijgt. Ook Toerisme Voerstreek ziet inmiddels mogelijkheden om met deze plaats van militair erfgoed weer een waardevolle locatie aan ons Voerens patrimonium toe te voegen.

Joep Buysen

In december kwamen de cursisten van de **snoeicursus hoogstamboomgaarden** (van het Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren) naar de boomgaard op de Moffert. Een 20-tal deelnemers zag de theorielessen in praktijk omgezet door een deskundige leerkracht van de Nationale Boomgaardenstichting. De boomgaard werd indertijd geplant door Fred de Warrimont, en we hopen dat we de bomen in goede conditie kunnen houden ter ere van Fred. Wie graag zijn/haar expertise wil delen met de Natuurpunt-vrijwilligers en/of met deze cursisten op een gezamenlijke snoeidag, mag contact opnemen met Rik of Liselotte via altenbroek@natuurpunt.be

De **verharding van de weg over de Schoppemerhei** is een feit. In een eerder Blaedsje konden jullie lezen waarom Natuurpunt daar geen voorstander van was. We kregen ondertussen al van meerdere wandelaars te horen dat ze niet blij zijn met de verharding, bijvoorbeeld omdat ze geregeld opzij moeten springen voor (te) snelle fietsers die het pad al hebben ontdekt. We kunnen nu enkel nog hopen dat er voldoende handhaving zal zijn om een toevloed aan gemotoriseerd verkeer tegen te gaan. Dat is ook gevaarlijk voor de fauna (bijvoorbeeld zonnende hagedissen en hazelwormen, of overstekend wild) en verstoort de rust in het (erkend stilte!)gebied.

Liselotte Bollen

We kregen enkele uitnodigingen voor de 'struinwandeling' van 18 december terug als *undeliverable*; we hadden die via e-mail naar alle leden van Natuurpunt Voeren gestuurd. Wie geen uitnodiging heeft gekregen, kan dat laten weten aan altenbroek@natuurpunt.be.

De stille jacht

Paddenstoelen zijn ware grootmeesters in de kunst van de camouflage. Wandelend door het herfstbos dien je dan ook voorzichtig je voeten neer te zetten, om deze pareltjes niet te vertrappelen. Paddenstoelenjagers speuren met hun ingebouwde radar elk plekje op de bosbodem af, op zoek naar hun geliefde prooi. Daar, tussen de herfstblaadjes, een pracht van een eekhoorntjesbrood. Verdorie, het is een eikenblad. Ja, ook tijdens 'de stille jacht' wordt er al eens gevloekt, want het is niet altijd prijs. Evers en zwammen zijn 'slimme' bewoners van onze bossen.

Maar paddenstoelen plukken, mag dat eigenlijk wel? Onze wetgeving verbiedt het plukken van paddenstoelen in openbare bossen, parken en domeinen, en zeker in beschermd natuurgebied of –reservaat dien je de handjes thuis te houden. Natuurbeheerders stellen regels op die het plukken, verstoren of beschadigen van planten en dieren verbieden, en dit in het belang van het ecosysteem. Alle organismen leven immers in nauwe relatie met elkaar, en bieden elkaar de nodige ontwikkelingsmogelijkheden.

Het oogsten van paddenstoelen op beperkte schaal wordt door terreinbeheerders al eens oogluikend toegestaan, in zoverre dit het plukken voor eigen gebruik, en in kleine hoeveelheden, betreft. Dit kan omdat men paddenstoelen verzamelen vergelijkt met het plukken van bessen of fruit. Struiken en bomen blijven immers ook staan, net zoals de zwamvlok of schimmel in de bodem achterblijft na het plukken van het vruchtlichaam.

Een grotere vrees is echter dat de druk op het ecosysteem te groot wordt, als er te veel mensen op zoek gaan naar eetbare paddenstoelen. Op zoek naar hun gratis maaltijd zullen deze 'stille jagers' de paden verlaten, met als gevolg bodemverstoring, en dus ook verstoring van de schimmelgroei in de bosbodem.

Toch heeft Staatsbosbeheer in Nederland op 12 oktober 2013 beslist om het plukken voor eigen gebruik toe te staan. Jac. P. Thijsse, Nederlands onderwijzer, natuurbeschermer en schrijver van de alom bekende Verkade-albums, zou indertijd ten zeerste verheugd geweest zijn met deze beslissing, want met spijt in het hart zag hij elke herfst weer massa's zwammen wegrotten in bossen en weiden. In een publicatie over paddenstoelen schreef hij ooit: 'Elke herfst gaan er duizenden tonnen vegetatieve biefstuk verloren in onze bossen.'

Toch enkele belangrijke bemerkingen voor de verzamelaars van deze 'armeluisbiefstuk', zoals de paddenstoel ook wel eens genoemd wordt. Laat jonge en oude vruchtlichamen zeker met rust. Jonge zwammen hebben sowieso weinig of geen smaak, en kregen nog niet de kans om sporen te vormen. Oude vruchtlichamen daarentegen hebben hun smaakhoogtepunt al overschreden, en zitten barstensvol sporen, klaar ter verspreiding, om voor het nageslacht te zorgen. Oudere paddenstoelen zijn tevens een veilige thuishaven voor heel wat insectenlarven en andere organismen, die zich bijzonder goed aangepast hebben om hun kortlevende 'habitat' ten volle te benutten. Zij vinden er bescherming en voeding, en een te drieste pluk zou het leven van deze ongewervelden drastisch kunnen verstoren. En zeg nu zelf, een bende wriemelende wormen op je werktafel in de keuken… appetijtelijk is toch wat anders.

Jos Tuerlinckx

De presentatie van ons jaarboek

Na ruim anderhalf jaar coronaperikelen besloot het bestuur van H&N dat het een geschikt moment was voor een activiteit. Buiten was het risico uiterst klein en dus hielden we op 24 oktober een toponiemenexcursie in Sint-Pieters-Voeren. Een schot in de roos: prachtig nazomerweer, een wandeltocht met fysieke uitdagingen, gids Emiel Lemmens die de bijzondere benamingen had opgezocht van weilanden, akkers … en iedereen aan het speculeren zette over de betekenis en oorsprong ervan. De grote opkomst was een opsteker.

Later in het najaar durfden we het dan ook aan een ledenbijeenkomst te programmeren. Zo coronaproof mogelijk, dat wel. Het werd een drukke en gezellige vergadering op zondagvoormiddag 14 november in het **Dorpshuis** in Teuven. De meeste mensen waren er tegen 10:30 uur zodat we op tijd konden starten. Het was uiteraard een beetje jammer dat bestuursleden Ingrid en Ferdinand er niet bij konden zijn. Dat er enkele restricties waren, o.a. zoveel mogelijk aan tafel blijven zitten, kon op veel begrip rekenen.

Arie Alleleijn vertelde eerst hoe de plannen voor deze nieuwe ontmoetingsplek tot stand waren gekomen, ook hoeveel moeite dat gekost had. Met beeldmateriaal werd duidelijk welke stappen er concreet waren gezet, bij weer en wind, met inzet van verbazend veel vrijwilligers tot het Dorpshuis er eindelijk stond. Een schitterend voorbeeld van wat een relatief kleine gemeenschap kan realiseren als men er in gelooft en er samen aan wil werken. Je kon voelen dat Arie nog ontroerd was toen hij dat verhaal bracht. Hij kreeg dan ook een warm applaus én een attentie als dank.

Rik heeft vervolgens het nieuwe jaarboek ingeleid en de artikels op een aantrekkelijke manier toegelicht. Dat geeft ook 'goesting' om ze lezen, vind ik. De auteurs kregen daarna, met naamafroeping, hun exemplaar uitgereikt. Intussen was er ook koffie met lekkere koffiekoeken en chocolaatjes. En er was de uitreiking van de wisseltrofee aan Elza, waarover je elders in dit Blaedsje kunt lezen.

Wat brengt de toekomst ons? Corona gooit weer behoorlijk veel roet in het eten en verstoort sterk het sociale leven. Hopelijk klaart de hemel binnenkort weer op en kunnen we in 2022 de draad opnemen en opnieuw activiteiten organiseren. Blijf intussen allemaal gezond!

Rita Plattau, voorzitter

De orchideeën van de Voerstreek

Jacques Kleijnen en Jean Claessens zijn orchideeënkenners met internationale faam. Maar ook Zuid-Limburgers (NL) en dus zeer goed vertrouwd met wat er groeit en bloeit in de Voerstreek. Ze delen hun kennis in een artikel in het maandblad van het Natuurhistorisch Genootschap (editie van januari 2022). Daarin maken ze een overzicht van alle orchideeënsoorten die nog in de Voerstreek zijn te vinden of waarvan waarnemingen uit het verleden bekend zijn.

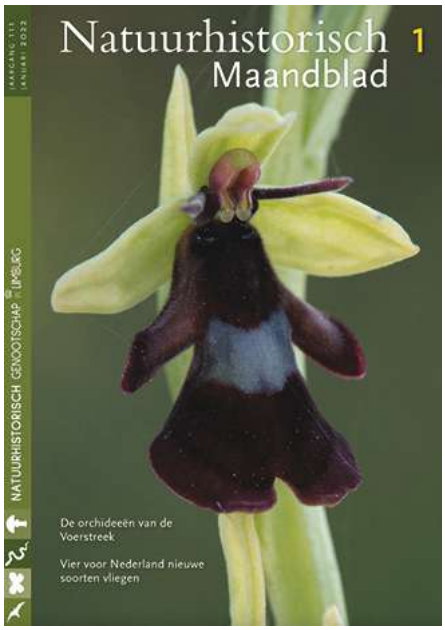

Met de orchideeën in beschermde natuurgebieden gaat het relatief goed. Hun groeiplaatsen worden op de juiste manier beheerd om het de planten naar hun zin te maken. De situatie is een stuk precairder voor soorten die daarbuiten groeien. Ze zijn immers zeer gevoelig voor bemesting (ook de inspoeling van mest uit aangrenzende percelen), verdroging of verruiging.

Orchideeën blijven de pronkstukken van onze inheemse flora. Maar voor wie ze nog nooit in het echt heeft gezien: stel je zeker geen bloemen voor zoals je die in de bloemenwinkels vindt! Onze inheemse soorten zijn véél kleiner. De bloem van de **vliegenorchis**, die je op de foto hiernaast ziet, is in werkelijkheid inderdaad niet groter dan een dikke vlieg. Een ongeoefend oog ziet vaak pas dat het een bloem is als iemand haar of hem daar uitdrukkelijk op wijst. Ook mannelijke vliegen laten zich zo in de luren leggen: zij denken dat ze met een sekspartner te doen hebben en bestuiven zo de plant.